

A Workshop on New Change Syllabus of B.A II Sem IV
Psychology paper No –V Modern Social Psychology
Presented by

Dr. Mrs. Sanjivani Jagadish Patil

M.A, Ph.D

(Associate Prof.)

Malati Kanya Mahavidyalaya, Islampur

Module – IV

Aggression

Aggression (आक्रमकता)

आक्रमकता म्हणजे काय ?

“आक्रमकता म्हणजे असे वर्तन ज्याचा हेतू इतर सजीव प्राण्यांना इजा करणे”

- **4.1 Perspectives on Aggression**

A) The Role of Biological factors

- Death instinct
- Fighting instinct
- Environmental factor

B) Drive Theories – गरज सिध्दांत

Frustration- Aggression Hypothesis

वैफल्य – आक्रमण गृहितक सिध्दांत

C) Modern Theories of Aggression

- परिस्थितीजन्य घटक (अपमान, उष्णता, वैकल्य)
- व्यक्तीगत घटक (चिडचिड, रागावणे)

Three Process (तीन प्रक्रिया)

- Arousal (उत्तेजन) तरतरी, उत्साह
- Affective Status (भावात्मक स्थिती)
- Cognitions (बोधने)

मूल्यपरिवर्तन

परिस्थीजन्य घटक
उत्तेजन, वैकल्य
नकारात्मक उद्दीपक
नकारात्मक अवस्था

व्यक्तीगत घटक
नकारात्मक भावना,
चिडचिड आक्रमक समज
'अ' व्यक्तीगत

संघाची आंतरिक अवस्था

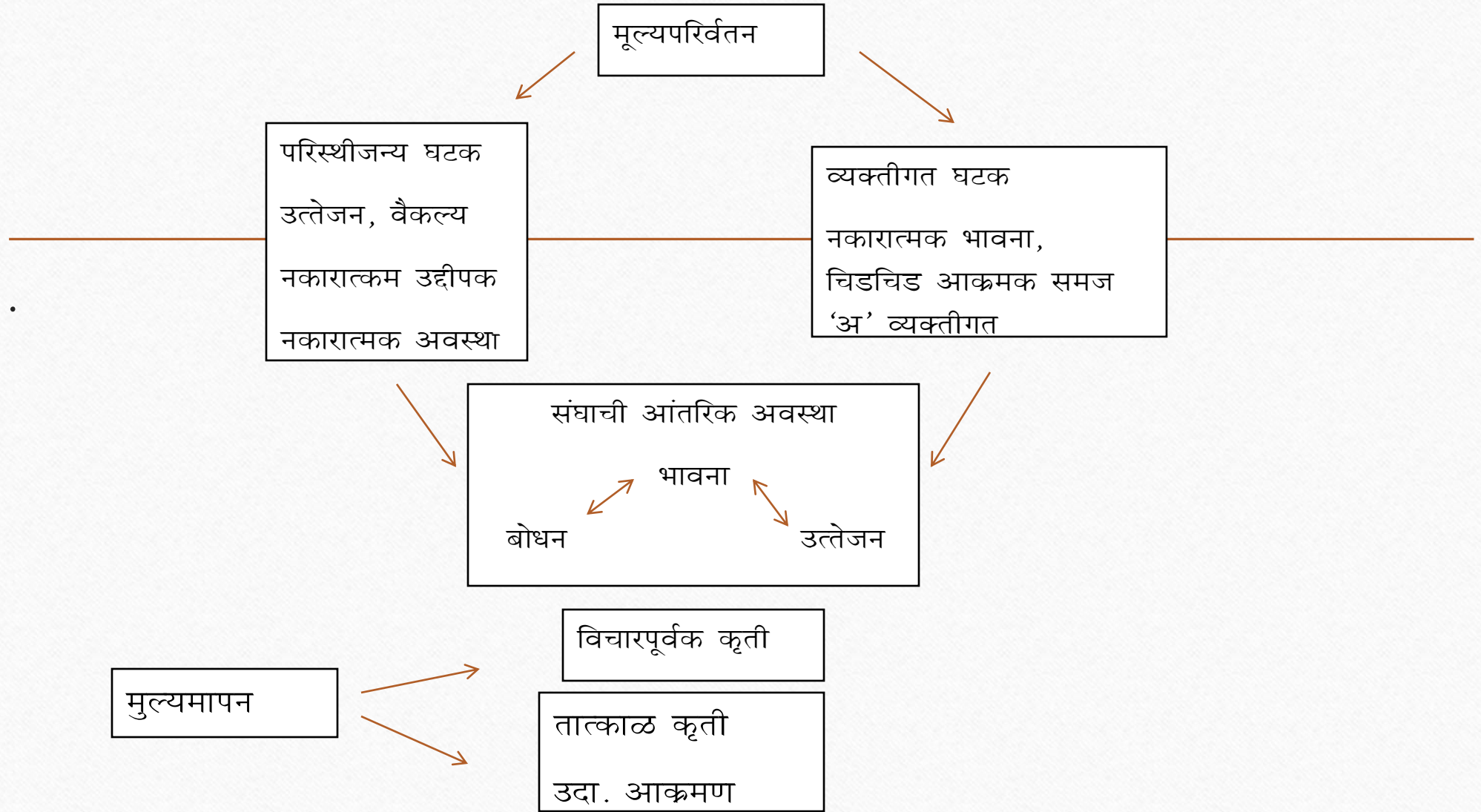
भावना
बोधन उत्तेजन

विचारपूर्वक कृती

तात्काळ कृती

उदा. आक्रमण

मुल्यमापन

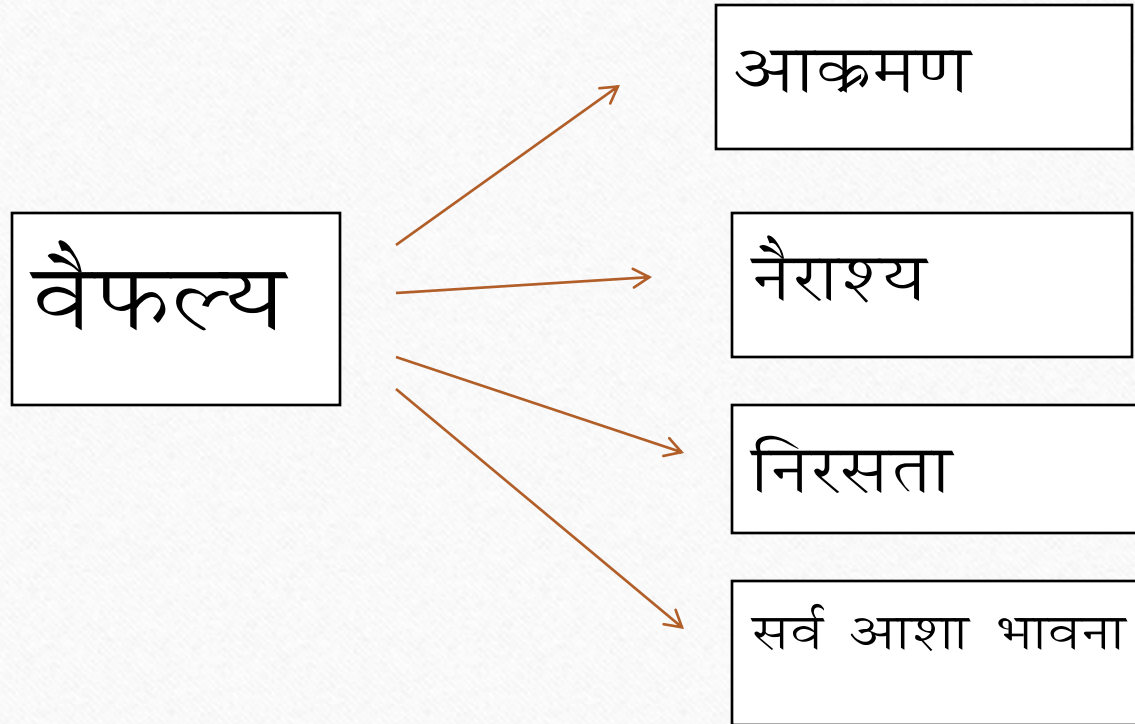

- Causes of human Aggression

A) Basic sources of Aggression (Frustration & Provocation)

❖ वैफल्य (Frustration):-

“आपणास हवे आहे ते मिळवण्यामध्ये अडचण आल्यामूळे निर्माण होणारी भावना— वैफल्य” (डोलाई,

❖ **Direct provocation:-** थेट उद्युक्त करणे.

हे एक प्रमुख कारण आहे — शारिरीक — शाब्दिक चिथावणी —
आक्रमणाची इच्छा

थेट उद्युक्त — दुसऱ्याला कमी लेखणे, अहंकार, कुचेष्टा, व्यक्तीगत टीका

B) Social causes of aggression:-

- माध्यमातील हिंसा (Media Violence)
- उदा. हिंसक चित्रपट, दूरदर्शन, लेख, व्हिडीओ गेम्स— जे प्रेक्षक हे सर्व पाहतात त्यांच्या हिंसक वर्तनाची शक्यता वाढते.
- माध्यमातील हिंसक चित्रणाचे परिणाम का होतात ?

C) लिंग व आक्रमकता (Gender and Aggression)

- पुरुष स्त्रियांपेक्षा अधिक आक्रमक

D) Situational Determinants of Aggression

- Heat - उकाडयामुळे – चिडचिड वाढते
तापमानवाढ थकवा येतो – अस्वस्था वाढते
- Alcohol – मदयाने व्यक्ती अधिक आक्रमक बनतात
- Gun Availability -
सहज शस्त्र उपलब्ध – खून आत्महत्या प्रमाणात वाढ होते.

❖ The Prevention and control of Aggression

- शिक्षा (Panishment) : २ कारणे १) सामाजीक हानी भरून
२) आक्रमकतेला आळा घालणे
-

❖ अटी : —

- शिक्षा त्वरीत झाली पाहिजे
- शिक्षेची शक्यता निश्चित झाली पाहिजे
- शिक्षेची तीव्रता
- शिक्षा होणाऱ्यांना ती पटली पाहिजे (प्रतिक्रियेचे)
- शिक्षा देण्यामागचे कारण स्पष्ट करणे
- स्व- नियंत्रण (Self Regulation) :—

- प्रभावी तंत्र

- स्वत : ला समजावणे

- चिडचिड न करता स्वत : ला कामात गुंतवणे वाचन, चित्रपट बघणे, कोडे सोडवणे

- भूतकाळातील चुकांचा विचार न करणे

- Catharsis (भावविरेचन) :-

- Reducing Aggression by Thinking Non aggressive Thoughts

धन्यवाद